

Estd. 1962
“A++” Accredited by NAAC(2021)
With CGPA 3.52

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्र

स्वाध्याय (Assignments)

(सूचना : विविध विषयांचे स्वाध्याय प्रश्न पुढे दिलेले आहेत त्यानुसार
विद्यार्थ्यांनी आपण निवडलेल्या विषयांचे स्वाध्याय तयार करून
दिलेल्या सूचनेनुसार जमा करावेत.)

बी. कॉम. भाग — ३ (सत्र — ६)

मार्च/एप्रिल २०२६

दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्र
शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
बी. कॉम. भाग — ३ सत्र — ६
मार्च/एप्रिल २०२६

आपण दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्रामध्ये प्रवेश घेतल्याबद्दल आपले अभिनंदन आणि स्वागत! शैक्षणिक वर्ष २०२४ — २५ मध्ये राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० अन्वये बी. कॉम. भाग ३ चा अभ्यासक्रम सुधारित करण्यात आलेला आहे. बी. कॉम. भाग ३ सत्र ६ प्रत्येक विषयांसाठी ४० लेखी परीक्षा १० स्वाध्याय परीक्षा अशी परीक्षापध्दती लागू आहे. सत्र ६ साठीचे स्वाध्याय प्रश्न सोबत देत आहोत. सदरचे स्वाध्याय खाली दिलेल्या नियमावलीप्रमाणे पूर्ण करून आपल्या **अभ्यासकेंद्राकडे** जमा करणे आवश्यक आहे. **दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्राच्या मुख्य कार्यालय शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे स्वाध्याय स्विकारले जाणार नाहीत.**

नियम :

1. सत्र ६ परीक्षेमध्ये प्रत्येक विषयाला लेखी परीक्षा ४० गुण व स्वाध्याय १० गुण अशी एकूण ५० गुणांची आहे.
2. निवडलेल्या प्रत्येक पेपरसाठी एक असे सत्र ६ साठी एकूण सहा स्वाध्याय पूर्ण करावयाचे आहे. स्वाध्याय लिहिण्याकरिता आखीव कागद/A4 size paper वापरावा.
3. स्वाध्याय उत्तरपत्रिकेच्या मुखपृष्ठावर आपण प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमाचे नाव, वर्ष, तुमचा परीक्षेचा बैठक क्रमांक, (परीक्षा सुरु होण्याच्या ०८ दिवस अगोदर Online प्राप्त होईल) नोंदणीप्रमाणे नाव, पत्ता (कायमस्वरूपी), विषय, PRN व मोबाईल नंबर (कायमस्वरूपी) लिहिणे आवश्यक आहे. (मुख्यपृष्ठ / Cover Page यासोबत दिलेले आहे ते Download करून वापरावे)
4. लिहून पुर्ण केलेले सर्व सहा पेपर्सच्या स्वाध्यायावर आपला परीक्षा बैठक क्रमांक (Exam seat No.) लिहूनच प्रवेशासाठी निवडलेल्या अभ्यास केंद्रावर स्वतः पोच करावे किंवा पोस्टाद्वारे/कुरिअरद्वारे पाठवावेत. (बैठक क्रमांक विद्यापीठाच्या https://sukapps.unishivaji.ac.in/online_portal/#SubMenu या संकेतस्थळावर उपलब्ध होतील.)
5. विद्यार्थ्यांनी स्वाध्याय आपल्या अभ्यास केंद्रामध्ये जमा करणेच्या अंतिम तारखा परिपत्रकाद्वारे www.unishivaji.ac.in या संकेतस्थळावरील Distance Education → Online Notice Board या लिंकवरती नंतर प्रसिध्द करण्यात येतील. यांची संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

6. एकदा स्वाध्याय जमा केल्यानंतर व त्यांचे मूल्यांकन झाल्यानंतर तेच स्वाध्याय परत जमा करता येणार नाही व संबंधित सत्राचे स्वाध्याय जमा केले नाही तर ते पुन्हा जमा करता येत नाही. स्वाध्याय गुणांचे पुनर्मुल्यांकन व फेरतपासणी केली जाणार नाही.
7. जे विद्यार्थी स्वाध्याय दिलेल्या वेळेत जमा करतील त्याच विद्यार्थ्यांना स्वाध्यायाचे गुण दिले जातील. जे विद्यार्थी स्वाध्याय जमा करणार नाहीत अशा विद्यार्थ्यांना स्वाध्यायाचे गुण दिले जाणार नाहीत व ते सदरच्या १० गुणांना (Marks) मुकतील. याबाबत दूर शिक्षण केंद्र जबाबदार राहणार नाही.
8. विद्यार्थ्यांने जर स्वाध्याय जमा केले असतील व तो त्या संबंधित विषयामध्ये अनुत्तीर्ण झाला असेल तर त्याला फ्रेश स्वाध्याय जमा करता येणार नाही. तो लेखी परीक्षेला पुन्हा बसू शकतो, स्वाध्यायाचे पूर्वीचेच गुण विचारात घेतले जातील.
9. बी.कॉम. भाग— ३ चा अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२४—२०२५ मध्ये राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० अन्वये सुधारित करण्यात आलेला आहे. त्यामुळे स्वयंअध्ययन साहित्याचे अध्ययन करताना विद्यार्थ्यांनी आपल्या विषयाच्या सुधारित अभ्यासक्रमाप्रमाणे स्वयंअध्ययन साहित्याचे अध्ययन करावे. सदरचा अभ्यासक्रम <https://www.unishivaji.ac.in/bos/commercelist.asp> या विद्यापीठ संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

विशेष सुचना

- अ) दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्राच्या सर्व मान्यताप्राप्त अभ्यासकेंद्रावर संपर्क सत्रांचे आयोजन केले जाते तरी विद्यार्थ्यांनी वेळोवेळी अभ्यास केंद्र समन्वयक यांच्याशी संपर्क साधून संपर्कसत्र, परीक्षा, वेळापत्रक, हॉल तिकीट इ. बाबत माहिती घ्यावी तसेच वेळोवेळी संकेतस्थळाला भेट देवून अद्यावत माहिती जाणून घ्यावी.
- ब) आपण निवडलेल्या विषयाप्रमाणे स्वयं अध्ययन साहित्य घेणे, सुधारित अभ्यासक्रम (Syllabus) प्राप्त करून घेणे व त्याप्रमाणे अध्ययन करणेची जबाबदारी विद्यार्थ्यांची आहे.
- क) आपल्या रजिस्ट्रेशन फॉर्मवर असलेल्या अभ्यास केंद्रामध्येच स्वाध्याय जमा करावयाचे आहेत जर दुसऱ्या अभ्यास केंद्रावर स्वाध्याय जमा केलेस सदरचे स्वाध्याय गुण मिळणार नाहीत.

अभ्यासक्रमाचे नांव : बी. कॉम. भाग — ३

सत्र : ६

विषय :

परीक्षा बैठक क्रमांक :

दूरशिक्षण व ऑनलाईन शिक्षण केंद्र, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

स्वाध्याय उत्तर पत्रिकेचे मुखपृष्ठ

1. अभ्यास केंद्राचे नांव : _____
 2. विद्यार्थ्यांचे पूर्ण नांव : _____
 3. पूर्ण पत्ता : _____

 - _____ पिन कोड नं.: _____
 4. परीक्षा बैठक क्रमांक : _____
 5. पी.आर.एन. नंबर : _____
 6. अभ्यासक्रमाचे नांव : _____ सत्र : _____
 7. पेपरचे नांव : _____
 8. पेपर क्रमांक : _____
 9. सबजेक्ट कोड : _____
 10. स्वाध्याय जमा करण्याचा दिनांक : _____
 11. विद्यार्थ्यांची स्वाक्षरी : _____
 12. मिळालेले गुण : _____
- परीक्षकांची सही : _____

B. Com. III: Business Regulatory Framework Paper II

Semester-VI

10 Marks

1. Explain the role, rights, and responsibilities of a company director

Or

1. Explain the Rights or powers of SEBI.

बी.कॉम. भाग — ३ व्यवसाय नियमन कायदेविषयक रचना पेपर १

सत्र ६

10 Marks

१. कंपनी संचालकाची भूमिका व जबाबदा—या स्पष्ट करा.

किंवा

१. सेबी चे अधिकार स्पष्ट करा.

B.Com. III : Business Environment Paper II

Semester-VI

10 Marks

1. Explain the importance of the service sector in the Indian economy.

Or

1. Explain the main provisions of India's Foreign Capital Policy of 1991?

बी.कॉम. भाग — ३ व्यावसायिक पर्यावरण पेपर २

सत्र ६

10 Marks

१. भारतीय अर्थव्यवस्थेत सेवा क्षेत्राचे महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

१. १९९१ च्या भारताच्या विदेशी भांडवलाच्या धोरणातील प्रमुख तरतुदीचे वर्णन स्पष्ट करा.

B.Com. III : Co-operative Development Paper II

Semester-VI

10 Marks

1. Explain the important provisions of the Maharashtra Cooperative Societies Act, 1960.

Or

1. Explain the objectives of Vaikuntha Mehta's National Cooperative Management Institute.

बी.कॉम. भाग — ३ सहाकाराचा विकास पेपर २

सत्र ६

10 Marks

१. महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी स्पष्ट करा.

किंवा

१. वैकुण्ठ मेहता राष्ट्रीय सहकारी प्रबंध संस्थेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

B.Com. III: Modern Management Practices Paper II

Semester-VI

10 Marks

1. What is benchmarking? Explain the different types of benchmarking.

Or

1. What is Event Management? Explain the importance of Event Management.

बी.कॉम. भाग — ३ आधुनिक व्यवस्थापन पध्दती पेपर २

सत्र ६

10 Marks

१. बेंचमार्किंग म्हणजे काय बेंचमार्किंगचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

१. समारंभ व्यवस्थापन म्हणजे काय ? समारंभ व्यवस्थापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

B.Com. III : Advanced Accountancy Paper III

Semester-VI

10 Marks

Practical Problems:

Aishwarya Ltd. submits the following information on 31st March

Particulars	₹	₹
Sales for the year		2,75,000
Inventories at the beginning of the year were:		
Finished goods	7,000	
Work in progress	4,000	
Purchase of material for the year were		1,10,000
Materials inventor /at the beginning of the year was	3,000	
Materials inventor at the end of the year was	4,000	
Direct labour	65,000	
Factory overheads were 60% of the		

direct Labour cost Inventories at the end of the year were-		
Work In progress	6,000	
Finished goods	8,000	
Other expenses for the year were-		
Selling expenses 10% of sales		
Administrative expenses 5% of the sales		

Prepare statement of Cost

Or

1. Practical Problems:

Following is the Trading and Profit and Loss Account of Bharat Co. Ltd. For the year ending 31st March, 2009 and the Balance Sheet as on the date.

Trading and Profit and Loss Account

Particulars	₹	Particulars	₹
To Opening Stock	1,45,000	By Sales	7,50,000
To Purchases	6,10,000	By Closing Stock	1,55,000
To Gross Profit	1,50,000		
Total	9,05,000		9,05,000
To Expenses	80,000	By Gross Profit	1,50,000
To Net Profit	70,000		
	1,50,000		1,50,000

Balance Sheet

Liabilities	₹	₹	Assets	₹	₹
Share Capital		7,00,000	Fixed Assets		5,50,000
Reserve and Surplus	50,000		Current Assets		
Balance	70,000		Stock		1,55,000
Profit for the year		1,20,000	Debtors		80,000
Bank overdraft		35,000	Cash		2,20,000
Creditors		1,50,000			
Total		10,05,000			10,05,000

You are required to calculate the following ratios –

- a) Current Ratio, b) Liquid Ratio, c) Cross Profit Ratio, d) Net Profit Ratio, e) Stock Turnover Ratio, f) Debtors Turnover ratio, g) Debt. Equity Ratio, h) Proprietary Ratio

B.Com. III : Advanced Accountancy Paper IV

Semester-VI

10 Marks

1. Explain briefly the provisions of sec. 80C and 80 D.

Or

1. Mrs. Neha, age 40, is having her total income of Rs. 2,01,00,000 including her salary, interest on Fixed deposits and House property during 2019-20. Compute the tax liability of Mrs. Neha by ignoring cess for the Assessment Year 2020-21.

B.Com. III : Advanced Costing Paper III

Semester-VI

10 Marks

1. What is job costing and explain meaning, feature of the job costing and Prepared of Job Cost Sheet.

Or

1. What is process costing, explained the meaning its application, concept of the equivalent of the production and Prepared of process costing.

B.Com. III : Advanced Costing Paper IV

Semester-VI

10 Marks

1. What is meaning and Importance of Marginal Costing, CVP Analysis, Profit Volume Ratio, Break Even Point.

Or

1. Explain the Types of Budgets

B.Com. III : Taxation Paper III

Semester-VI

10 Marks

1. Discuss in detail the provisions of Tax Deducted at Source (TDS). Explain in detail the provisions of clubbing of income under Sections 60 to 64 of the Income Tax Act.

Or

1. Discuss in detail the provisions of Tax Deducted at Source (TDS) and Tax Collected at Source (TCS)

B.Com. III: Taxation Paper IV

Semester-VI

10 Marks

1. What is GST and explained the features and benefit of the GST

Or

1. What is input Tax Credit – Meaning, Definition and explained the Eligibility for taking Input Tax Credit Tax Invoice, Debit and Credit Note

B.Com. III: Insurance Paper III

Semester-VI

10 Marks

1. What is the role of life Insurance Agent and explained the Procedure for becoming a life Insurance agent?

Or

1. Explain the procedure for taking a life insurance policy.

बी.कॉम. भाग — ३ विमा पेपर ३

सत्र ६

10 Marks

१. जीवन विमा प्रतिनिधीची भूमिका आणि कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

किंवा

१. जीवन विमा उतरविण्याची कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

B.Com. III : Insurance Paper IV

Semester -VI

10 Marks

1. What is Marine Insurance? Explain the principles of Marine Insurance.

Or

1. Explain the types of marine Insurance Policy.

बी.कॉम. भाग — ३ विमा पेपर ४

सत्र ६

10 Marks

१. सागरी विमा म्हणजे काय. सागरी विम्याची तत्वे स्पष्ट करा.

किंवा

१. सागरी विम्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

B.Com. III : Advanced Banking Paper – III

Semester-VI

10 Marks

1. Explain the Principles of Banking Business and Its Importance.

Or

1. What is the Duties and Responsibilities of Regional/Zonal Manager

बी.कॉम. भाग — ३ प्रगत बँकिंग पेपर ३

सत्र ६

10 Marks

१. बँकिंग व्यवसायाची तत्वे आणि त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

किंवा

१. प्रादेशिक/विभागीय व्यवस्थापकाची कर्तव्ये आणि जबाबद—या काय आहेत.

B.Com. III : Advanced Banking Paper – IV

Semester-VI

10 Marks

1. What is the Structure of Capital Market- explain the Primary and Secondary Capital Market.

Or

1. Explain the Role of Depository Organization- CDSL and NSDL.

बी.कॉम. भाग — ३ प्रगत बँकिंग पेपर ४

सत्र ६

10 Marks

1. भांडवल बाजाराची रचना काय आहे? — प्राथमिक आणि दुय्यम भांडवल बाजाराचे स्पष्टीकरण द्या.
किंवा

1. ठेवीदार संस्थांची (Depository Organizations) भूमिका स्पष्ट करा — CDSL आणि NSDL.

B.Com. III: Industrial Management Paper – III

Semester-VI

10 Marks

1. What are the function of production Management.

Or

1. What are the Importance of production planning and Control .

बी.कॉम. भाग — ३ औद्योगिक व्यवस्थापन पेपर ३

सत्र ६

10 Marks

1. उत्पादन व्यवस्थापनाची कार्ये कोणती आहेत ?

किंवा

1. उत्पादन नियोजन आणि नियंत्रणाचे महत्त्व काय आहे ?

B.Com. III : Industrial Management Paper – IV

Semester-VI

10 Marks

1. Which is the Methods of wage payment

Or

1. Explain the Meaning, Objectives and Significance of industrial relations

बी.कॉम. भाग — ३ औद्योगिक व्यवस्थापन पेपर ४

सत्र ६

10 Marks

१. वेतन देण्याच्या पद्धती कोणत्या आहेत ?

किंवा

१. औद्योगिक संबंधांचा अर्थ, उद्दिष्टे आणि महत्त्व स्पष्ट करा.